

Dr. Emerich Polák:

O Miříčkově kritice tiskové novely.

Téměř dva roky po vydání tak zv. tiskové novely přichází Dr. Miříčka s její kritikou. Odsuzuje zákon velice ostře, na štěstí méně ve věci samé, více po stránce zákonodárné techniky. Pravím, na štěstí, neboť vady po této stránce, i kdyby tu byly, praktické právníky a nepravníky mnoho nezarmoutí, protože jim jde hlavně o to, aby zákon svého účele dosáhl.

Dr. Miříčka skládá vinu na zákon, podle jeho úsudku někde »monstrosní« a jinde »ohyzný«, v prvé řadě na politiky, kteří při jeho vypracování spolupůsobili. Pro odstup časový »od kvasu a varu prvních dob popřevratových« odpírá však »plášť křesťanského milosrdenství« i nám, praktickým právníkům, již jsme tehdy byli spolučinni. Myslí, že bychom nebyli bývali tak »bezradní«, kdyby byli bývali přibráni theoretikové.

Jako nejstarší ze čtyř úředníků ministerstva spravedlnosti, kteří jsme tehdy vypracovali a přepracovali v málo dnech oněch asi patnáct textů, ze kterých se na konec vykristalisoval nynější zákon, mám se za povinna na kritiku tuto odpovědět. Myslím, že se mi podaří ukázat, že není správná a také ne plně objektivní, postrádá znalosti skutečného života, zejména poměrů politických, parlamentárních a obzvláště tiskových, přeceňuje význam kriminalistické theorie a hlavně přehlíží, že jsou na světě věci, jejichž právní uspořádání za daných poměrů není jinak možné, než že bez ohledu na všechny theoretické zásadnosti a legistické formálnosti zvolí se to, čím se dojde k cíli, k němuž stát chce a musí v zájmu obyvatelstva dojít. Tímto cílem byla zde účinná ochrana cti proti nejnebezpečnějším a nejmocnějším útokům na ni: urážkám tiskovým. Theoretikové po řadu desetiletí nenašli ničeho na její ochranu, politikové a praktičtí právníci v roce 1924 však ano. To je naše plus.

Nepotřebujeme však ani pro nějaké formální nedostatky žádati pláště milosrdenství a zříkám se i toho, abych jej na odvetu strhl se zákona na ochranu republiky, který, ač byl vypracován v dlouhých poradách za neustálé přítomnosti a rozhodujícího vlivu všech

našich theoretiků trestního práva, má po stránce zákonné techniky, — podtrhávám tu to stránku, aby mi nebylo zase jednou špatně rozuměno, — takové vady, mezery a nejasnosti, že judikatura, snažíc se je odstraniti, vyplniti a vyložiti, dostává se do těžkých rozporů s veřejným míněním a denním tiskem a musí snášeti velmi nepříznivou kritiku, ač vina nespadá na ni, nýbrž na ty, kteří jí takový zákon dali. Mohl bych o tom napsati slušnou knížku. Zdržím se toho, protože nepokládám za vhodné, abych dobrou tendenci zákona křížoval odkrýváním jeho nedostatků. Mohu se toho tím snáze zříci proto, že novela tisková prakticky — křikem postižených nesmíme se dáti másti — účele svého dokonale dosáhla a poskytla počestným lidem těžce postrádanou ochranu cti, aniž by obmezovala oprávněnou kritiku a bránila stíhání zjevů špatných a zejména korupce. Na tento výsledek ovšem kritika neukázala, ač vyšla, jak řečeno, téměř dva roky po vydání tiskové novely, a bylo tedy dost času obeznámiti se s tím, jaké má nový zákon účinky.

Však o tom dosti. Je třeba i v jednotlivostech dokázati, že kritika pravdu nemá.

Především pozastavuje se již nad samým pojmenováním zákona. Je prý dlouhé a přece nevýstižné. Byl bych jistě pro kratší název. Bylo jej však těžko nalézt, když jsme chtěli vyznačiti, že jde nejen o změnu příslušnosti soudů, ale i o důležité změny ve směru odpovědnosti za obsah tiskopisů a že zákon neobmezuje se jen na urážky tisku v užším slova smyslu a také ne na věci soukromožalobní. Název navržený »Zákon o tiskových urážkách« neoznačuje, jak sám Dr. Miříčka žádá, to, oč v zákonu vlastně jde. Tu by totiž musil obsahovati ustanovení o tom, co jest tisková urážka na cti; o tom však zákon právě nejedná. Název vzbuzoval by tedy omyl, že jde o novou kodifikaci předpisů hmotného práva o tiskem spáchaných trestných činech proti bezpečnosti cti. Než nesprávný krátký titul, byl nám milejší název správný, byť i o nějaké slovo delší. Pro denní potřebu najde si praxe vždy název a našla jej, jak Dr. Miříčka sám udává (»Tisková novela z r. 1924«).

Kritika obírá se dále sestavením kmetského soudu; laický element je prý pouhou dekorací, každý z kmetů stranami zvolených, nikoli soudem vylosovaných, odevzdá prý svůj hlas pro toho, jenž jej zvolil. Snad by měla kritika pravdu, kdyby si strany mohly přivést za kmeta, koho jim libo, ale i tu popírám, že by takový kmet odevzdal hlas bezvýjimečně pro toho, kdo jej zvolil, neboť při takovém mravním nazírání, které se žádnými výsledky soudního řízení přesvědčiti nedá, nebyl by laický živel v soudnictví vůbec možný. V pravdě svědčí však zkušenosti s rozhodčími zcela volně zvolenými do různých kausálních i mezinárodních soudů rozhod-

cích, právě o opaku. Námitka tedy beztak chabá jest však oslabena i tím, že strany v tiskovém řízení nemohou si volně zvoliti kmeta, nýbrž směji si vybrati jen z těch osob, které jsou zapsány v ročním seznamu kmetském, na jehož sestavení vlivu nemají.

Tvrzení, že každý kmet odevzdá svůj hlas pro toho, kdo jej zvolí, není také ničím doložené. Zkušenosti předsedů kmetských soudů nedávají mu naopak, jak jsem se informoval, za pravdu. Vláda nemohla, zřikajíc se porot, padnouti do druhého extrému, ji nyní navrženého, svěditi souzení tiskových urážek jen soudcům z povolání. S takovým návrhem bylo darmo do parlamentu jíti. Myslím, že by byl býval zamítnut všemi hlasy obou sněmoven. To ovšem praktické a politické věděli. Ale nehledíc k neprosaditelnosti takového návrhu, bylo by to také bývalo věci na škodu. Bylo nutno přivést do tribunálu soudícího urážky tiskové zkušenosti z nejrůznějších oborů životních, odborných, politických, publicistických a jiných, které v takové všestrannosti nemůžeme žádati na soudcích z povolání. Proto přibrán laický živel, a to i z osob, které svým povoláním jsou blízké veřejnému tisku (tiskaři, nakladatelé, spisovatelé, redaktoři atd.) a proto jsou obeznámeny se všemi fásami vývoje tiskopisu a všemi podrobnostmi a praktikami, které mají význam při řešení otázky odpovědnosti za projev tiskový. Dáti však laickému živlu v senátu převahu, nešlo. Bylo by to znamenalo jen neprospěšnou modifikaci dosavadního porotního soudnictví, neboť na konec, jak máme zkušenost se soudy lichevními, byli by se laikové emancipovali od právnických názorů soudců z povolání, a byli bychom tam, kde jsme byli dříve. Snad bychom byli musili na prospěch laiků upustiti i od odůvodňování rozsudků, protože by zhusta nebylo možné. Na nynější složení kmetských soudů nebylo ostatně dosud nejmenšího stesku. Rozhodnutí je v rukou neodvislých soudců-právníků, kteří však jsou podporováni a kontrolováni kmeti, jež každá strana si vybere pro sebe co nejpříznivěji. Kmeti, jsouce přítomni poradám, a hlasující před soudci z povolání, musí býti v každém případě v předchozí debatě soudci z povolání přesvědčováni. Již to nutí soudce z povolání, aby probírali veškerý skutkový materiál, důkazy i právní otázky daleko pečlivěji, jak to vyžaduje účast laiků. Kromě toho odstraňuje se každá možnost podezření, že se u zkoušených soudců uplatňovaly vlivy cizí, postranní. Tím zvyšuje se důvěra veřejnosti v soud při politických věcech. To vše souvisí přímo s celou působností kmetských soudů, u nichž nejde jen o kvalifikaci činu a výši trestu, nýbrž v podstatě o něco jiného, o svědomité, důkladné, rozumné a nestranné zjištění skutečností. Jakmile se začne prováděti důkaz pravdy, mění se role stran (viz odůvodnění k § 11. zákona na ochranu republiky) a nejde již jenom o trest, nýbrž také a hlavně o čest. Žalobci nezáleží potom

už tak na potrestání, jako spíše na vlastní očistě. Nespočívá proto těžiště činnosti kmetského soudu v trestání, nýbrž spíše ve zjišťování pravdy. Mohli bychom docela dobře mluvit o jakémsi řízení zjišťovacím, prováděném před objektivní soudní instancí, oděném toliko ve formy trestního procesu. Proč by však v takovém případě nemělo se řízení provádět před tribunálem složeným podle analogie soudů rozhodčích, které pro svoje složení požívají stále větší důvěry občanstva, ba i celých států? To může nám ujít jen, hledíme-li na věc s hlediska čistě kriminálního, jež vidí hlavní účel stíhání v potrestání vinníka. Toto chybné hledisko jest, jak bude ještě dále uvedeno, rozhodné také pro jiné námitky mnou rozebírané kritiky.

Porovnání kmetských soudů se Státním soudem, silně pokulhává, protože tento soud jest jediný v republice, kdežto kmetských soudů je ne méně než třicet šest. Obsaditi je všechny při rozsáhlosti agendy, plynoucí z našich poměrů, jimž zákon má býti účinnou korekturou, samými profesory práv a osobami vysoké právní erudice, jest prostě nemožné. Zde nepřihlíží kritika k praktickému životu. Také by takové obsazení nemělo smyslu, protože posouzení urážek na cti spáchaných tiskem vyžaduje u soudce zcela jiné momenty než posouzení zločinů politických, o nichž rozhoduje Státní soud. I proto jest to spíše předností než nedostatkem tiskové novely, že nebyly stanovené podmínky stejné jako pro jmenování členů Státního soudu, zvláště ne erudice právnícká.

Schází prý dále výslovné ustanovení o tom, že ten, kdo již pětkrát zasedal v kmetském soudě, může každou příští volbu v téměř roce odmítnouti nebo žádati, aby byl v ročním seznamu škrtnut. Proti tomuto nutno poukázati na samou kritikou přiznaný účel tohoto ustanovení, dáti návod o počtu osob, který nutno do seznamu pojmouti. Slůvko »zpravidla«, zde velmi důležité, kritika ostatně přehlíží. Jest z něho viděti, že zákonodárci netanulo na mysl ustanoviti, že by kmet nebyl vůbec povinen zasedati více než pětkráte do roka. Kdyby celé toto ustanovení bylo bývalo umístěno v prováděcím nařízení, bylo by to ovšem také postačilo k účelu stanovení vodítka pro rozsah seznamu kmetského.

Námitka, že jsou ustanovením o věcné příslušnosti, pokud jde o tiskovou nedbalost, porušeny základní zákony o soudní organizaci, byla učiněna již dříve a zabýval se jí i ústavně právní výbor senátu. Ten však přes ni přešel. Shledal, že řešení jiné, navrhované panem autorem, aby totiž bylo řízení v prvé stolici dáno do rukou samosoudce u sborového soudu prvé stolice, by nevyhovovalo tomu, čeho chtělo Národní shromáždění dosíci. Zpráva ústavně právního výboru senátu dovozuje, že otázky, které mohou přijíti v úvahu, důkaz pravdy a pravděpodobností, užití §§ 4. a 5. zákona

atd. žádají, aby rozhodnutí v první stolici bylo vloženo do rukou více a zkušenějších soudců a že řízení opravné bylo nutno upravit tak, aby bylo možno přezkoumat rozsudek také po stránce skutkové. Srovnání s jinými delikty není zde zcela vhodné, nejméně srovnání s přestupkem podle § 42. zákona na ochranu republiky. Jest zřejmo, že zákonodárcové, mezi nimiž se nacházely osobnosti velmi dobře obeznámené v novinářství a také v praxi soudní o tiskových urážkách, dobře pochopili, že tiskové urážky vyžadují k náležitému posouzení větší zralosti a rozvahy, než kterýkoli jiný delikt zanedbání povinné péče a že stejné odhadování váhy věci není na místě. Jde přece o svobodu tiskovou, které zde nebrání ohledy na stát, kterou třeba tím pečlivěji střežiti, když svoboda ta nyní vykládá se jinak, než byla vykládána dříve, totiž tak, jak se ochrana ta snáší s ochranou cti. Uplynuly od účinnosti zákona dva roky a obavy kritiky, že toto ustanovení zavdá příležitost ku zavlékání procesů, se neosvědčily. I tu lze ostatně nalézti příčinu mylného názoru v tom, že kritikou stále jest stavěn do popředí trest a podle jeho výše jsou určovány také větší nebo menší kautely pro trestní řízení, ač jde v první řadě ne o trest, nýbrž o ochranu cti, která, i když byla porušena jen zanedbáním povinné péče, potřebuje přec jiných procesuálních opatření, než ta která věc přestupková. Trest jest věcí vedlejší a vidíme od působnosti zákona denně, že žalobci se spokojují vytištěným dostiučiněním v listech, v nichž byli uraženi, a zříkají se, dosáhnuvše rehabilitace, potrestání redaktorů.

Měli prý souditi v první stolici samosoudci, v druhé stolici kmetský soud. Podle mého názoru byla by tato náhrada řešením horším. Nehledíc k tomu, že strany neměly by důvěry k přezkoumání, které se děje u téhož soudu, nutno především uvážiti i to, že záruka poskytovaná větším počtem zkušenějších soudců byla by obmezena jen na případy, v nichž došlo k odvolání, jinak zůstala by na papíře. Také nelze přisvědčiti názoru, že v praxi řízení pro přestupek § 6. zákona (tisková nedbalost) bude spojeno zpravidla s řízením proti původci pro delikt obsahový a že tedy »zruďného« ustanovení § 28. odst. 4. zákona bude zřídka užíváno. Jest to úsudek nepodložený zkušenostmi. Již z odporu velké části tisku proti instituci jmenování autora a z resolucí tohoto tisku bylo patrné, že jmenování autora nebude pravidelným zjevem. První rok účinnosti zákona to také potvrdil. Tím padá i námitka o zbytečnosti citovaného ustanovení.

Další výtku jest, že §§ 8. až 10. se svými lhůtami a ustanoveními o smírném jednání řízení prodlužují. Výtku ta není odůvodněna. Nechci poukazovati na to, že přes tyto lhůty je řízení před kmetskými soudy přece ještě vždy kratší a rychlejší, než bylo do-

savadní řízení porotní, ale kladu váhu na to, že činěná námitka nedoceňuje významu smírného jednání. Jeho důležitost vysvitá z jeho účele. Tam, kde jest smír možný, má býti učiněn pokus proto, aby uražený i pachatel důsledným a nákladným provedením trestního řízení nebyli utvrzováni v nepřátelství. Jestliže zákon smírné jednání považoval za tak důležité, nemohl připustiti, aby s každým z více obviněných bylo smírné jednání prováděno zvláště a musil proto jednání o smír posunouti do doby, kdy bude zjištěno, zda původce zprávy bude jmenován, či nic. Že pak nelze k nominaci autora určití dobu kratší osmi dnů, je zřejmo každému, kdo jen poněkud zná poměry periodického tisku. Co do lhůt nutno míti na paměti, jak se noviny tvoří a že redaktor musí si zjednatí informace. Vždyť mnohdy vůbec neví, kdo je autorem a musí okolnost tu teprve zjišťovati. Bude to pravidlem zejména při velkých dennících. Stanovená lhůta je tedy ekonomická a proto nemůže býti zároveň prohlašována za zdržování a protahování řízení. Věci mají se asi tak, jako s výměnou přípravných spisů procesů civilních; způsobuje sice také jistý průtah v řízení, ale jen na začátku, za to zkrátí a usnadní podstatně jeho další průběh.

Ustanovení § 10. slouží rovněž k urychlení řízení. Bylo dříve častým zjevem, že přípravné řízení bylo protahováno tím, že obviněný průvody pro svá tvrzení uváděl postupně. Zákon zamezil takový postup ustanovením, že veškerý průvody musí býti udány najednou ve lhůtě čtrnáctidenní. Protahování věci při hlavním přelíčení netřeba se již tolik obávat. Hraje tu úlohu popoháněče i otázka útrat trestního řízení, neboť s každým odročením hlavního přelíčení vznikají nové útraty, jež postihují pravidelně toho, kdo má zájem na protahování sporu, obávaje se jeho výsledku. Hlavní věc však, ten, kdo žaluje, dosáhne o měsíce a proti starému řízení i o léta dříve, že vůbec dojde k hlavnímu přelíčení, z něhož, i když bylo odročeno, veřejnost se doví, že trestní řízení je v proudu a že žalobce svou čest hájí. Již to je veliký úspěch. Ostatně kritika nepřihlíží vůbec k ustanovení třetího odstavce § 10., kde soudu výslovně jest uloženo, aby zamezil neodůvodněné protahování sporu. Právem tedy byly §§ 9. i 10. citovány mezi ustanoveními, jimiž má se trestní řízení urychlit.

Další námitka týče se souběhu tiskových urážek s jinými trestnými činy. Ústavně-právnímu výboru senátu byla také již známa. Jestliže soud je obsazen zvláštním způsobem, totiž kmety vedle soudců z povolání, neodpovídá přec obsazení to onomu, které je předepsáno trestním řádem pro delikty jiné a právě proto není možno tvrditi, že tento zvláštní senát je povolán i k vyřízení konkurujících trestních věcí, které patří před soud bez kmetů. Sborový soud prvé stolice je sice příslušný pro tiskem spáchaná ublížení

na cti, ale v sestavení, které vylučuje, aby mohl býti příslušný pro delikty jiné. Je to jen mylná představa, že pojem »sborový soud prvé stolice« je nezměnitelný. Ostatně slyším, že sám autor ve svých přednáškách prohlašuje příslušnost kmetských soudů za vylučnou. Také Nejvyšší soud nemá, jak o tom svědčí rozhodnutí z 5. února 1926 Zm III 1106/25 a z 11. března 1926 Zm III 97/26 v tom směru žádných pochybností. (Dokončení.)

Dr. A. Ráliš:

Emil Durkheim a pojetí zločinu.

Třetí svazek Sociologické knihovny Masarykovy sociologické společnosti přinesl Pravidla¹⁾ sociologické metody od Emila Durkheima, slavného sociologa francouzského. Předmluvu napsal ministr Dr. Eduard Beneš, jenž kriticky nastínil celkový charakter díla Durkheimova, a naznačil zároveň své vlastní rezervy, shodující se s pojetím novějších sociologů, u nás zejména Dra E. Chalupného.²⁾

Budiž dovoleno zmíniti se v těchto poznámkách o Durkheimově pojetí zločinu, jehož problém autora zřejmě zajímal, a jemuž — přes převážnou abstraktnost svého díla — mnoho myšlének věnoval.

Zločin jest autorovi společenským jevem; je to čin, jež společnost trestá (str. 67, 74). Tato definice — věrně dle autorovy metody — jest definicí předběžnou, východiskem dalšího postupu, aniž by byla nesprávnou, poněvadž hlubší spojitost mezi zločinem a trestem jest nepochybná. Obsah zločinu se mění dle společnosti, a není absolutní. Ciny, které dnes nepokládáme za zločiny, byly opravdovými zločiny vůči společnosti, jež je za takové pokládala a trestala (72). Zločin je jevem politováníhodným, a právem nenáviděným (12), přes to však naprosto není jevem chorobným, nýbrž normálním, ba nevyhnutelným, neboť je organicky spojen se samými základy každé kolektivity; žádná společnost nemůže se bez něho obejiti; společnost kde by se nevyskytoval, je nemožná; zločin pochází z nenapravitelné špatnosti lidské; je činitelem veřejného zdraví, podstatnou částí každé zdravé společnosti (98). Má užitečný důvod (12), jest přímo užitečný tím, že připravuje společenskou změnu, nutné k uskutečňování pokroku a dobra (— autor uvádí příklad zločince Sokrata —) a nepřímo prospívá i tím, že svým porušováním autority způsobuje plastičnost a živost kolektivních citů tvořících základ mravnosti, jež jinak bez zločinu by ztuhla v nehybnou a mrtvou formu (102): »Aby se mohla projevovati původnost idealisty, jenž sní, jak překoná své století, musí být možná původnost zločince, jenž je pod svou dobou.« Pro svoji nechorobnost a normálnost zločin nikdy nezmizí.

Ke svému pojetí zločinu co jevu normálního a zdravého — kteréhožto pojetí postavilo jej osamocena oproti naprosto převládajícím souhlasným názorům o chorobnosti zločinu — dospěl autor dedukcí se své originelní thése o jevech zdravých a chorobných. Sám doznává, že byl překvapen důsledky svého uvažování. Chorobnost od normálnosti liší se dle něho jedině tím, že představuje výjimečnost oproti všeobecnosti; tedy ani utrpení, ani nedokonalé přizpůsobení, ani zmenšení nadějí dlouhého života, ani oslabení organismu není autorovi znakem chorobnosti, nýbrž jedině: výjimečnost: »normálními nazveme jevy, jež se vyskytují v nejvšeobecnějších formách, a ostatní nazveme chorobnými čili patologickými.« (87.)

¹⁾ Přeložil Ferdinand Kratina. Orbis, 1926. Kč 20.—. Stran 184.

²⁾ Chalupný, Sociologie (Díl I., Základy; Praha, 1916), na str. 148—154, 179—183.